

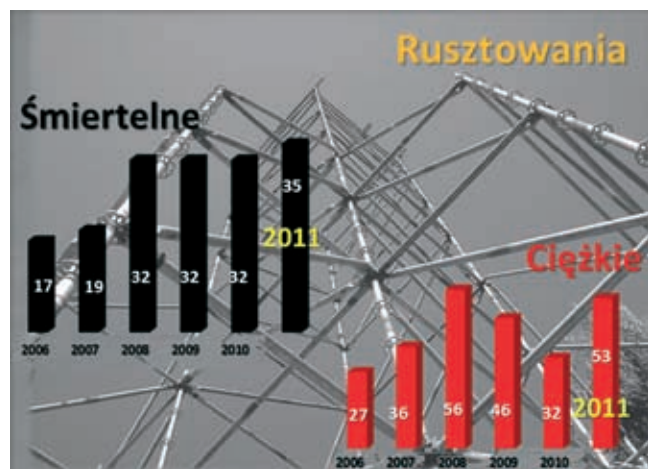
# Rusztowania w przepisach – regulacje prawne w obszarze budowy i eksploatacji rusztowań



Danuta Gawęcka, dyrektor Polskiej Izby Gospodarczej Rusztowań,  
Piotr Kmiecik, BIS plettac – członek PIGR, doktorant Politechniki Wrocławskiej

## 1. Wprowadzenie

Rusztowania, jako tymczasowe konstrukcje budowlane, stanowią ważne i odpowiedzialne ogniwo w całym procesie budowlanym. Nieprawidłowo montowane, jak i eksploatowane mogą być przyczyną upadku z wysokości, niejednokrotnie ze skutkiem śmiertelnym. W 2011 roku na rusztowaniach w Polsce zginęło 35 osób, a 53 uległo ciężkim obrażeniom.



Za prawidłowy przebieg poszczególnych etapów związanych z montażem, użytkowaniem i demontażem są odpowiedzialni: monterzy, pracownicy nadzoru montażu i eksploatacji oraz użytkownicy. Wszyscy wyżej wymienieni opierają się na zapisach prawa.

Obszar budowy i eksploatacji rusztowań w obowiązujących na dzień dzisiejszy przepisach i normach, budzi ciągle wiele dyskusji i sporów. Codziennie Polska Izba Gospodarcza Rusztowań proszona jest przez osoby nadzorujące i kontrolujące prace rusztowaniowe o interpretację zapisów rozporządzeń. Zarówno pracodawcy, jak i służby kontrolne mają ogromne problemy we właściwym rozumieniu i stosowaniu przepisów. Sytuację tę pogłębia dodatkowo fakt, że na tę nieprecyzyjność, rozdrobnienie i chaotyczność przepisów na-

klada się ogólny brak wiedzy w zakresie prawidłowej budowy i eksploatacji rusztowań. Wiedza ta jest przekazywana w szkołach zawodowych i technikach oraz na studiach jedynie w wąskim aspekcie poznania technologii montażu, bazując często na materiałach źródłowych nieuwzględniających nowoczesnych typów rusztowań stosowanych w praktyce.

## 2. Opis przepisów prawnych

Analizując dokumenty prawne, takie jak ustawy i rozporządzenia, szukając w nich informacji związanych z budową czy eksploatacją rusztowań, co rusz natykamy się na nowe akty prawne. W chwili obecnej możemy powiedzieć, że takich obowiązujących dokumentów jest aż 29. Generalnie wszystkie te dokumenty można podzielić, w zależności od ich podstawy prawnej, na 7 grup.

Część z nich, takie jak np. rozporządzenie MI z 12 marca 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy w komunikacji miejskiej oraz autobusowej komunikacji międzymiastowej (Dz. U. 2002 nr 37 poz. 341 + Dz. U. 2005 nr 219 poz. 1866) nie wnoszą wiele oprócz wskazania, że prace na dachu pojazdu powinny być wykonywane z rusztowań, co samo w sobie nie jest odkrywcze, i tak naprawdę wydaje się zbędne. To, jakim sposobem wykonamy prace re-



Lp.	Nazwa aktu prawnego	Dziennik ustaw	Opis treści
1	<b>ROZPORZĄDZENIE MINISTRA INFRASTRUKTURY</b> z 6 lutego 2003 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy podczas wykonywania robót budowlanych	Dz. U. 2003 nr 47 poz. 401	Najważniejsze rozporządzenie dotyczące rusztowań. W rozdziale 8 pt. „Rusztowania i ruchome podesty robocze” zawarto m.in. wymagania prawne w zakresie konstrukcji, bhp i ergonomiczne.
2	<b>ROZPORZĄDZENIE MINISTRA GOSPODARKI, PRACY I POLITYKI SPOŁECZNEJ</b> z 30 września 2003 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie minimalnych wymagań dotyczących bezpieczeństwa i higieny pracy w zakresie użytkowania maszyn przez pracowników podczas pracy	Dz. U. 2003 nr 178 poz. 1745	Wymagania dotyczące rusztowań wynikające z przepisów UE. W paragrafie 8c zawarto wytyczne wynikające z DYREKTYWY 2001/45/EWG zmieniającej Dyrektywę 89/655/EWG w sprawie minimalnych wymagań ochrony zdrowia i bezpieczeństwa w stosunku do sprzętu używanego przez pracowników w miejscu pracy.
3	<b>ROZPORZĄDZENIE MINISTRA GOSPODARKI</b> z 20 września 2001 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy podczas eksploatacji maszyn i innych urządzeń technicznych do robót ziemnych, budowlanych i drogowych	Dz. U. 2001 nr 118 poz. 1263	Uprawnienia dla monterów rusztowań.
4	<b>ROZPORZĄDZENIE MINISTRA PRACY I POLITYKI SOCJALNEJ</b> z 26 września 1997 r. w sprawie ogólnych przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy	Tekst jednolity Dz. U. 2003 nr 169 poz. 1650 Zmiany: Dz. U. 2007 nr 49 poz. 330 Dz. U. 2008 nr 108 poz. 690 Dz. U. 2011 nr 173 poz. 1034	Rozdział 6 określający prace szczególnie niebezpieczne zawiera punkt E – Prace na wysokości, w tym wytyczne dotyczące prac na rusztowaniach. Ponadto, w załączniku nr 2 opisano szczegółowe zasady stosowania środków ochrony indywidualnej, w tym przez monterów rusztowań (tabela nr 2).
5	<b>ROZPORZĄDZENIE MINISTRA GOSPODARKI</b> z 30 maja 2001 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy przy budowie i przebudowie oraz remoncie jednostek pływających	Dz. U. 2001 nr 73 poz. 770 Zmiany: Dz. U. 2007 nr 150 poz. 1065	Specyficzne wymagania dotyczące rusztowań znajdujących się przy i na jednostkach pływających (Rozdział 5 – Praca na wysokości).
6	<b>ROZPORZĄDZENIE MINISTRA INFRASTRUKTURY</b> z 23 czerwca 2003 r. w sprawie informacji dotyczącej bezpieczeństwa i ochrony zdrowia oraz planu bezpieczeństwa i ochrony zdrowia	Dz. U. 2003 nr 120 poz. 1126	Obowiązek sporządzania planu bioz dotyczy m.in. robót, przy których wykonywaniu występuje ryzyko upadku z wysokości ponad 5,0 m oraz dla montażu, demontażu i konserwacji rusztowań przy budynkach wysokich i wysokościowych (§ 6).
7	<b>ROZPORZĄDZENIE MINISTRA TRANSPORTU I BUDOWNICTWA</b> z 28 kwietnia 2006 r. w sprawie samodzielnych funkcji technicznych w budownictwie	Dz. U. 2006 nr 83 poz. 578 Zmiany: Dz. U. 2007 nr 210 poz. 1528 Dz. U. 2011 nr 99 poz. 573	Osoby posiadające uprawnienia budowlane w specjalności konstrukcyjno-budowlanej mogą zdobyć specjalizację techniczno-budowlaną: rusztowania i deskowania wielofunkcyjne (Załącznik nr 2).

montowo-budowlane powinno wynikać ze wskazań projektanta lub decyzji inwestora. Ważne są więc te przepisy, które określają zasady prawidłowego oraz bezpiecznego montażu i eksploatacji. Z tych 29 dokumentów najbardziej istotne dla branży zapisy zawiera 7 rozporządzeń.

### 3. Najważniejszy dokument – ocena zapisów

Rusztowania najczęściej wykorzystuje się w pracach budowlano-montażowo-remontowo-konserwacyjnych. W większości przypadków miejscem wykorzystywania rusztowań jest teren budowy. Z tego też względu, jak również z uwagi na zawartość największej ilości regulacji, największą rangę ma – pierwsze w tabeli – Roz-

porządzenie ministra infrastruktury z 6 lutego 2003 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy podczas wykonywania robót budowlanych. Dokument ten zawiera wiele regulacji dotyczących budowy i eksploatacji rusztowań w rozdziałach:

- 1 – Przepisy ogólne,
- 2 – Warunki przygotowania i prowadzenia robót budowlanych,
- 3 – Zagospodarowanie terenu budowy,
- 6 – Instalacje i urządzenia elektroenergetyczne,
- 8 – Rusztowania i podesty robocze,
- 9 – Prace na wysokości,
- 12 – Roboty murarskie i tynkarskie.

Niestety, zdecydowana większość zapisów rozporządzenia budzi kontrowersje z powodu swojej nieprzejrzy-

stości, braków czy błędów, a to prowadzi do patologii i stwarza poważne zagrożenia w zakresie bezpieczeństwa pracowników i osób postronnych. Nie sposób szczegółowo, w zakresie tego artykułu, przedstawić wszystkie mankamenty cytowanego rozporządzenia. Poniżej przedstawiono tylko te najistotniejsze lub najczęściej dyskutowane w środowisku.

Wadą fundamentalną dokumentu jest brak jasnych definicji stanowiących odniesienia, co pozwalałoby jednoznacznie określać zakres obowiązywania przepisów. Rusztowania użytkuje się praktycznie w całej gospodarce tam, gdzie trzeba wykonać wszelkie prace budowlano-montażowo-remontowo-konserwacyjne. Nie ma imprez masowych typu koncerty, czy niedawne Euro 2012, gdzie nie byłoby scen, trybun lub innych potrzebnych konstrukcji, które buduje się właśnie z rusztowań. Dużo reklam wieszają się też na wolno stojących konstrukcjach pobudowanych z rusztowań. Tak więc, w zależności od skali przedsięwzięcia, przeznaczenia i miejsca, konstrukcjom tym powinno się stawiać odpowiednie wymagania. Czym innym jest konstrukcja wsporcza, zbudowana, aby stworzyć pomost roboczy dla różnego rodzaju prac, a czym innym, kiedy stanowi podparcie np. pod deskowanie. Innego rodzaju zagrożenia występują kiedy stawiamy niskie rusztowanie przy budowie domku jednorodzinnego, a zupełnie inne kiedy to ma miejsce np. przy remoncie kotła w elektrowni, czy przy fasadzie wieżowca wysokości 80 m. Czy należy zatem stawiać identyczne wymogi rusztowaniu jezdnemu, wysokości np. 2 m wykorzystywanemu do wymiany lub konserwacji jakichś elementów, jak takiemu, co przytoczonym wcześniej? Dziś z przepisów wynika, że tak, ale czy to ma sens? Koniecznym jest więc poszerzenie katalogu definicji i stosownie do okoliczności – przyporządkowanie właściwych wymagań.

Zapisy rozporządzenia powinny być ponadto logiczne i dawać możliwość ich spełnienia w każdej sytuacji oraz muszą uwzględniać stosowane technologie robót. Niech przykładem będzie np. **konieczność zwiększenia maksymalnej odległości rusztowania od obiektu z 20 na 30 cm**, bez konieczności stosowania barier wewnętrznych. W sytuacji, kiedy ociepla się budynki warstwą 15–20 cm, odległość dziś prawem wymagana, jest nielogiczna i w związku z tym przepis ten jest łamany. Podobnie sytuacja przedstawia się w przypadku **wygradzania strefy niebezpiecznej**. Powinno się pozostawić swobodę w wyborze sposobu wygradzenia oraz wymiarów strefy niebezpiecznej. Ważne jest bowiem uzyskanie efektu usunięcia wszelkich zagrożeń. Podobnie ma się rzecz z **uziemianiem rusztowań**. Wiele jest takich obiektów, dla których stosowanie ochrony odgromowej nie jest ani technicznie, ani ekonomicznie uzasadnione, a ponieważ wykonanie instalacji odgromowej na rusztowaniu pociąga za sobą dodatkowe koszty, powinno się ją wykonywać wyłącznie w uzasadnionych przypadkach. W ten sam sposób, tzn. logicznie i w odniesieniu do rzeczywistych zagrożeń, powinny

być zmienione zapisy odnośnie **daszków ochronnych** czy minimalnej **odległości od linii elektroenergetycznych**, przy których można ustawiać rusztowania. Wzorce do tych zmian warto czerpać z regulacji, które funkcjonują z powodzeniem i pożytkiem już w innych krajach UE. Nie trzeba wymyślać prochu. Rozwiązania te są już sprawdzone oraz stosowane i dobrze służą.

Jeśli chodzi o kwalifikacje w obszarze budowy i eksploatacji rusztowań, należy zwrócić uwagę na **konieczność nadzorowania robót rusztowaniowych** przez osoby posiadające odpowiednie kompetencje oraz co – uzasadniają statystyki wypadkowości – wprowadzenie obowiązku **szkoleń osób użytkujących rusztowanie**. Bardzo ważnym jest aby poszerzyć listę **osób uprawnionych do odbiorów technicznych rusztowań** i uzależnić ich kompetencje od rodzaju rusztowania i stopnia jego skomplikowania. Aktualnie zapisy ograniczają się tylko do przypadku, kiedy mamy pozwolenie na budowę, bo wtedy jest obowiązek ustanowienia kierownika budowy. Jednak rusztowania stawia się, a następnie użytkuje w oparciu nie tylko o pozwolenie na budowę, ale także zgłoszenia, zawiadomienia oraz bez ww. dokumentów. Aktualne zapisy rodzą więc patologię – brak odbiorów lub fikcyjne odbiory, dokonywane przez osoby niekompetentne itp.

Wielu zapisów, aby dobrze spełniały swoją rolę, nie trzeba zmieniać czy tworzyć nowych, wystarczy je doprecyzować. Przykładem może być zapis dotyczący posadowienia rusztowania, który dziś ogranicza się tylko do podłoża gruntowego, a przecież konstrukcje rusztowania często stawia się również na podłożach konstrukcyjnych, tak więc zapis w tym przypadku musi mieć charakter uniwersalny i narzucać obowiązek oceny nośności danego podłoża. Szczególnego doprecyzowania wymaga zapis odnoszący się do **protokołu odbioru rusztowania** i jego zawartości. Dane zamieszczone w protokole powinny w sposób wyraźny identyfikować zmontowane rusztowanie, tak aby możliwe było jednoznaczne rozgraniczenie odpowiedzialności wykonawcy i użytkownika rusztowania, i – co ważne – powinno się również dopuścić do odbiorów uproszczonych w przypadku eksploatacji typowych rusztowań jezdnych lub innych niskich konstrukcji. Ważnym jest, aby kontrola takich rusztowań przestała być fikcją, a stała się powszechna, bo między innymi na tego typu rusztowaniach najwięcej jest wypadków. Koniecznym należy stworzyć prosty i skuteczny mechanizm kontrolowania takich obiektów.

Nowelizacja najważniejszego dla branży rozporządzenia jest więc potrzebna. Zdaniem Polskiej Izby Gospodarczej Rusztowań, stanowiłoby to znaczący krok na drodze poprawy bezpieczeństwa pracy. Dlatego też, we współpracy z Instytutem Mechanizacji Budownictwa i Górnictwa Skalnego, Izba podjęła działania w celu opracowania projektu nowych zapisów. Dobrze by się stało, aby to działanie znalazło poparcie, a efekt prac został wdrożony do systemu prawnego.